PEFC TOF:2026

Latvijas nacionālais PEFC standarts kokaugiem ārpus meža

PEFC/12-01-01

PEFC Latvija
Adrese: Melioratoru iela 1,
Koknese, Aizkraukles novads,
LV-5113
E-pasts: info@pefc.lv

Autortiesības

© PEFC Latvija 2026

Dokumenta autortiesības pieder biedrībai "PEFC Latvija" (turpmāk - PEFC Latvija). Šis dokuments ir pieejams PEFC Latvija tīmekļa vietnē www.pefc.lv vai pēc pieprasījuma.

Nevienu šī standarta daļu nedrīkst mainīt, grozīt, izplatīt vai kopēt jebkādā formā vai veidā komerciālos nolūkos bez PEFC Latvija atļaujas.

Dokumenta oriģinālā versija ir latviešu valodā. Dokumenta tulkojumu angļu valodā var saņemt PEFC Latvija birojā. Ja rodas šaubas par valodas interpretāciju, noteicošā ir versija angļu valodā.

Dokumenta nosaukums: Latvijas nacionālais PEFC standarts kokaugiem ārpus meža.

Dokumenta kods: PEFC TOF:2026

Apstiprinājusi: Biedrība "PEFC Latvija"

Apstiprināšanas datums:

Izdošanas datums:

Spēkā stāšanās datums:

Ievads

PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification jeb Meža sertifikācijas sistēmu novērtēšanas programma) ir pasaules mēroga neatkarīga, starptautiska bezpeļņas nevalstiska organizācija, kas ar meža sertifikācijas un meža produktu marķēšanas palīdzību veicina ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu. Produkti ar PEFC paziņojumu un/vai marķējumu apliecina, ka produktu ražošanā izmantoto izejvielu izcelsmes avoti ir kontrolēti un ilgtspējīgi apsaimniekoti. PEFC sertifikācija ir balstīta uz neatkarīgu trešās puses novērtējumu.

Biedrība "PEFC Latvija" kopš 2002. gada ir Starptautiskās PEFC organizācijas pārstāvis Latvijā, kura, iesaistot dažādas **ieinteresētās puses**, izstrādā un uztur nacionālo meža sertifikācijas sistēmas dokumentāciju, kas ir pielāgota vietējiem apstākļiem un normatīvajam regulējumam.

Šis dokuments ir izstrādāts atklāta, caurspīdīga, konsultatīva un uz vienprātību balstīta procesa gaitā, iesaistot plašu **ieinteresēto pušu** loku.

1. Standarta darbības sfēra

Šis **Standarts** ir piemērojams visā Latvijas teritorijā, visiem kokaugiem ārpus meža zemēm, t.sk., kokaugiem aizaugušās lauksaimniecības zemēs, kokaugu stādījumiem, kokiem parkos vai alejās; visos īpašumos neatkarīgi no īpašumu formas un lieluma.
Standartā formulēti PEFC Latvija kritēriji kokaugu ārpus meža ilgtspējīgai apsaimniekošanai, aptverot visus attiecīgos produktus un pakalpojumus.

Kokaugi ārpus meža (angļu valodā *Trees Outside Forest* jeb *TOF*) - turpmāk tekstā **TOF teritorijas -** pēc būtības var būt ļoti atšķirīgas . Pamatojoties uz zemju klasifikācijas un apsaimniekošanas intensitāti, tos iedala**:**

- **Intensīva TOF teritorija (iTOF) -** kokaugu stādījumi uz lauksaimniecības zemēm, veidoti ar mērķi iegūt koksni, tiek apsaimniekoti intensīvi;
- **Ekstensīva TOF teritorija (eTOF) -** kokaugi pilsētvidē vai lauku apvidos vai arī infrastruktūras objektos, kas netiek apsaimniekoti ar mērķi iegūt koksni, tiek apsaimniekoti ekstensīvi, tostarp pielietojot **agromežsaimniecības** metodes, piemēram, ietverot gan atsevišķus lauka vidū augošus kokus, gan koku rindas, kā arī kokaugus parkos, apstādījumos, dzelzceļu un autoceļu malas, elektrolīnijas u.c.

TOF teritoriju sertifikācija (turpmāk tekstā – sertifikācija) atbilstoši **Standartam** ir veicama brīvprātīgi, pēc **zemes apsaimniekotāja** iniciatīvas. Sertifikāciju veic akreditētas, neatkarīgas **sertifikācijas organizācijas** atbilstoši PEFC normatīvajiem dokumentiem, pamatojoties uz **Standarta** prasībām. **Zemes apsaimniekotājs** var izvēlēties, kuras zemes vienības iekļaut sertifikācijas darbības sfērā. **Standarta** prasības attiecas gan uz **zemes apsaimniekotāju**, gan **darbiniekiem**, kuri strādā **sertificētā platībā**.

2. Normatīvās atsauces

Starptautiskie normatīvie akti:

SDO Nr. 87, 1948. gada Konvencija par asociāciju brīvību un tiesību aizsardzību, apvienoties organizācijās;
SDO Nr. 29, 1930. gada Konvencija par piespiedu darbu;
SDO Nr. 98, 1949. gada Konvencija par tiesībām uz apvienošanos organizācijās un kolektīvo līgumu slēgšanu;
SDO Nr. 100, 1951. gada Konvencija par vienlīdzīgu atalgojumu;
SDO Nr. 105, 1957. gada Konvencija par piespiedu darba atcelšanu;
SDO Nr. 111, 1958. gada Konvencija par diskrimināciju attiecībā uz nodarbinātību un profesiju;
SDO Nr. 138, 1973. gada Konvencija par minimālo vecumu;
SDO Nr. 169, 1989. gada Konvencija par iezemiešu un cilšu tautām;
SDO Nr. 182, 1999. gada Konvencija par bērnu darba ļaunākajām formām;
ISO/IEC 17021-1, Atbilstības novērtēšana – prasības organizācijām, kas nodrošina vadības sistēmu auditu un sertifikāciju – 1. daļa: Prasības;
ANO, Apvienoto Nāciju Organizācijas deklarācija par iezemiešu tiesībām (2007. g.);
ANO, Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, (1948. g.);
Stokholmas konvencija par noturīgajiem organiskajiem piesārņotājiem (1998. g.);
PEFC ST 1001, Prasības standartu izstrādei (Standard Setting – Requirements);

PEFC ST 1002, Prasības meža apsaimniekošanas grupu sertifikācijai (Group Forest Management Certification – Requirements);
PEFC GD 1007, Sertifikācijas sistēmu apstiprināšana un savstarpēja atzīšana un to pārskatīšana. (Endorsement and Mutual Recognition of Certification Systems and their Revision.)
PEFC ST 2002:2020, Prasības meža un koksnes produktu piegādes ķēdei (Chain of Custody of Forest Based Products – Requirements)
ISO/IEC 2. rokasgrāmata, Standartizācija un ar to saistītas darbības. Vispārīgā vārdnīca (Standardization and related activities – General vocabulary

Latvijas Republikas normatīvie akti:

24.02.2000. Meža likums
14.10.1998. Likums „Par ietekmes uz vidi novērtējumu"
02.11.2006. Likums „Vides aizsardzības likums"
02.03.1993. Likums „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām"
16.03.2000. Sugu un biotopu aizsardzības likums
05.02.1997. Aizsargjoslu likums
17.12.1998. Augu aizsardzības likums
20.06.2001. Darba likums
08.07.2003. Medību likums
11.12.1997. Likums „Par Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātu"
30.04.2009. Likums "Gaujas nacionālā parka likums"
22.01.2015. Likums "Slīteres nacionālā parka likums"
02.11.2006. Likums "Rāznas nacionālā parka likums"
30.05.2001. Likums "Ķemeru nacionālā parka likums"
26.01.2006. Mēslošanas līdzekļu aprites likums
02.05.2012. MK noteikumi Nr. 308 " Meža atjaunošanas, meža ieaudzēšanas un plantāciju meža noteikumi"
18.12.2012. MK noteikumi Nr. 935 „Noteikumi par koku ciršanu mežā"
18.12.2012. MK noteikumi Nr. 936 „Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā"
07.02.2012. MK noteikumi Nr. 98 „Noteikumi par meža apsaimniekošanu iežogotā meža platībā, kas izveidota dzīvnieku turēšanai nebrīvē"
18.12.2012. MK noteikumi Nr. 889 „Noteikumi par atmežošanas kompensācijas noteikšanas kritērijiem, aprēķināšanas un atlīdzināšanas kārtību"
21.06.2016. MK noteikumi Nr. 348 „Meža inventarizācijas un Meža valsts reģistra informācijas aprites noteikumi"
02.04.2013. MK noteikumi Nr. 177 „Ģenētisko resursu mežaudžu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtība"
26.03.2013. MK noteikumi Nr. 159 „Noteikumi par meža reproduktīvo materiālu"
04.02.2014. MK noteikumi Nr. 67 „Noteikumi par meža apsaimniekošanas plānu"
16.03.2010. MK noteikumi Nr. 264 „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi"
20.06.2017. MK noteikumi Nr. 350 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu"
18.12.2012. MK noteikumi Nr. 940 „Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu"

22.07.2014. MK noteikumi Nr. 421 „Medību noteikumi”
02.05.2012. MK noteikumi Nr. 310 „Darba aizsardzības prasības mežsaimniecībā”

3. Termini un definīcijas

Standarta ieviešanas un sertifikācijas prasību nodrošināšanai ir izveidotas atbilstošas definīcijas:

3.1 Agromežsaimniecība. Kokaugu audzēšana lauksaimniecības zemēs, vienlaikus saglabājot šo zemju primāro mērķi – lauksaimniecības kultūraugu audzēšanu un/vai mājlopu turēšanu.

3.2 Ainava. Sociāli ekoloģiska sistēma, ko veido dabisku un/vai cilvēka darbības rezultātā pārveidotu **ekosistēmu** mozaīka ar raksturīgu topogrāfijas, veģetācijas, zemes lietošanas veida un apdzīvotības konfigurāciju, ko ietekmē konkrētās vietas ekoloģiskie, vēsturiskie, ekonomiskie un kultūrvēsturiskie procesi (avots: *Scherr et al*., 2013).

3.3 Aizsargāt/ saglabāt. Apsaimniekošanas darbības, kuru mērķis ir ilgtermiņā **saglabāt ekoloģiski nozīmīgas meža un nemeža teritorijas** un kultūrvēsturiskās vērtības. Apsaimniekošanas darbības var būt dažādas - sākot ar neiejaukšanos vai arī konkrēti pasākumi un darbības, kuru mērķis ir saglabāt vai vairot šajās teritorijās identificētās vērtības.

3.4 Akreditācijas iestāde. Institūcija, kura novērtē, akreditē un uzrauga **sertifikācijas organizācijas**. *Piezīme.* **Sertifikācijas organizācijai**, kas vēlas veikt PEFC mežu apsaimniekošanas sertifikāciju Latvijā, jābūt akreditētai Latvijas Nacionālajā akreditācijas birojā (LATAK), vai kādā no Eiropas Akreditācijas savienības (EA), vai Starptautiskā Akreditācijas foruma (IAF) biedru organizācijām.

3.5 Apdzīvota vieta. Apdzīvota vieta ir teritorija, kurā dzīvo cilvēki, ir izveidoti materiālie priekšnoteikumi tās apdzīvošanai un kurai normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā piešķirts attiecīgais apdzīvotās vietas statuss.

3.6 Apsaimniekošanas plāns. Dokumentu, rīku, informācijas sistēmu kopums, kurā iekļauj vismaz informāciju par resursiem, plānotajām darbībām un monitoringa rezultātiem.

3.7 Apsaimniekošanas sistēma. Savstarpēji saistītu darbību kopums, ko **zemes apsaimniekotājs** veic, lai izvirzītu mērķus un izstrādātu procedūras un citus dokumentus šo mērķu sasniegšanai.

3.8 Atjaunošana. Pasākumu kopums kokaugu atjaunošanai **TOF teritorijā**.

3.9 Augsnes erozija. Augsnes virskārtas pārvietošanās ūdens vai vēja iedarbības rezultātā, kas rada cilmieža atsegumus.

Piezīme. par **augsnes eroziju** nav uzskatāma erozija, kas notikusi vienlaidus ne vairāk kā 20 kvadrātmetru platībā, kā arī par eroziju nav uzskatāma augsnes sagatavošana meža atjaunošanai.

3.10 Augu aizsardzības līdzeklis. Produkts, kurā ir darbīgās vielas, aizsargvielas vai sinerģisti vai kurš sastāv no tām un kurš paredzēts kādam no šādiem lietojumiem:

- **a.** augu vai augu produktu aizsardzībai pret kaitīgiem organismiem vai šādu organismu ietekmes nepieļaušanai, ja vien līdzekļa galvenais mērķis ir augu vai augu produktu aizsardzība, nevis higiēnas nodrošināšana,
- **b.** augu dzīvības procesu ietekmēšanai, piemēram, ar vielām, kas ietekmē augšanu un nav barības vielas,
- **c.** augu produktu saglabāšanai (izņemot konservantus),
- **d.** nevēlamu augu vai augu daļu (izņemot aļģes) iznīcināšanai, ja vien līdzekli nelieto augsnē vai ūdenī augu aizsardzībai,
- **e.** nevēlamu augu (izņemot aļģes) augšanas apturēšanai vai novēršanai, ja vien līdzekli neizmanto augsnē vai ūdenī augu aizsardzībai.

3.11 Bioloģiskā daudzveidība. Dzīvo organismu formu dažādība visās vidēs. **Bioloģisko daudzveidību** aplūko ģenētiskajā, sugu un **ekosistēmu** līmenī.

3.12 Darbinieks. Darbinieks ir fiziska persona, kas uz darba līguma pamata par nolīgto darba samaksu veic noteiktu darbu darba devēja vadībā.

3.13 Degradētas teritorijas. Teritorijas nemeža zemēs, kurās jāveic rekultivācija ar mērķi nodrošināt pilnvērtīgu šo teritoriju turpmāku izmantošanu pēc darbības pabeigšanas , kā arī revitalizāciju – vēsturisku derīgo izrakteņu vietu un/vai pamestu ražošanas un/vai militāro teritoriju/vietu un/vai atkritumu

nelikumīgas apglabāšanas/izmešanas vietas turpmāku izmantošanu, piemēram, sakopšanu, norobežošanu, informatīvu zīmju izvietošanu u.c., novēršot draudus cilvēku veselībai un dzīvībai un apkārtējai videi, kā arī sekmējot teritorijas iekļaušanos ainavā.

3.14 Ekoloģiski nozīmīgas meža un nemeža teritorijas. Nacionālie parki, dabas rezervāti, dabas liegumi, dabas parki, aizsargājamo ainavu apvidi, dabas pieminekļi, mikroliegumi, kā arī meži ūdeņu un purvu aizsargjoslās.

3.15 Ekosistēma. Augu, dzīvnieku un mikroorganismu funkcionāli saistīta kopa un to nedzīvā vide, kas atrodas ciešā mijiedarbībā un viens otru ietekmē.

3.16 Ekosistēmu pakalpojumi. Ieguvumi no **ekosistēmām** un to pilnvērtīgas funkcionēšanas. Tie ietver produktīvās funkcijas, piemēram, pārtika, ūdens, koksne, ārstniecības augi, šķiedra u.c.; *regulējošās funkcijas*, kas saistītas ar vides kvalitāti un klimatu, piemēram, pasargājot no plūdiem, **augsnes erozijas**, slimību izplatīšanās, regulējot ūdens un gaisa kvalitāti, vides piesārņojumu, u.c. vai mazinot šos riskus; *rekreācijas funkcijas*, kas sniedz atpūtas iespējas, estētisko skaistumu un garīgo labklājību, piemēram, ceļojot vai esot dabā, izzinot dabas, vides un kultūras vērtības; un *atbalsta funkcijas*, piemēram, augsnes veidošanās, fotosintēze, barības vielu aprites cikls, oglekļa piesaiste, **bioloģiskās daudzveidības** saglabāšana u.c.

3.17 Ekstensīva TOF teritorija (eTOF). Kokaugi pilsētvidē vai lauku apvidos vai arī infrastruktūras objektos, kas netiek apsaimniekoti ar mērķi iegūt koksni, tiek apsaimniekoti ekstensīvi, tostarp pielietojot **agromežsaimniecības** metodes, piemēram, ietverot gan atsevišķus lauka vidū augošus kokus, gan koku rindas, kā arī kokaugus parkos, apstādījumos, dzelzceļu un autoceļu malas, elektrolīnijas u.c.

3.18 Ģenētiski modificēti kokaugi, t. sk. ģenētiski modificēts reproduktīvais materiāls. Kokaugi, kuros ģenētiskais materiāls ir pārveidots tādā veidā, kas dabiski nerodas vairošanās un/vai dabiskas rekombinācijas rezultātā, vai arī tie atbilst kādai citai spēkā esošos normatīvos aktos ietvertai ģenētiski modificētu organismu definīcijai.

Piezīme 1. Par ģenētisko modificēšanu, kuras rezultātā tiek iegūti ģenētiski modificēti kokaugi uzskata šādus paņēmienus (ES Direktīva 2001/18/EK):

a. nukleīnskābju rekombinācijas paņēmienu, kas saistīts ar jaunu ģenētiskā materiāla kombināciju veidošanu, tādas nukleīnskābes molekulas, kas ar jebkādiem līdzekļiem radītas ārpus organisma, ievadot jebkurā vīrusā, baktērijas plazmīdā vai citā nesējsistēmā un ar tās palīdzību ievadot tādā organismā, kurā tie dabā nav sastopami, bet kurā tie var turpināt vairošanos; metodes, kas saistītas ar ārpus organisma sagatavota ģenētiskā materiāla tiešu ievadīšanu organismā, to skaitā mikroinjekcija, makroinjekcija un mikroinkapsulācija;
b. šūnu saplūšanu, ieskaitot protoplastu saplūšanu, vai hibridizāciju, kurā dzīvas šūnas ar jaunām iedzimstošām ģenētiskā materiāla kombinācijām veido, saplūdinot divas vai vairākas šūnas ar tādiem paņēmieniem, kas nav sastopami dabā.

Piezīme 2. Par ģenētiskām modifikācijām, kuru rezultātā tiek iegūti ģenētiski modificēti kokaugi (ES Direktīva 2001/18/EK), neuzskata šādus paņēmienus:

a. fertilizāciju in vitro;
b. tādus dabiskos procesus kā konjugācija, transdukcija, transformācija;
c. poliploīdijas izraisīšanu.

3.19 Ieaudzēšana. Kokaugu stādīšana, sēšana vai dabiska ieaugšana ar mežu neapklātās teritorijās.

3.20 Ieinteresētā puse. Persona, personu grupa vai organizācija, kuru interesē **Standarta** darbības sfēra (piemēram, NVO, zinātnieki vai pilsoniskā sabiedrība u.c.).

3.21 Integrētā augu aizsardzība. Rūpīga visu pieejamo kaitēkļu ierobežošanas metožu izvērtēšana un atbilstošu pasākumu īstenošana, kas ierobežo kaitēkļu populāciju attīstību, un ķīmisko **augu aizsardzības līdzekļu** un citu metožu pielietošana tādā līmenī, kas ir ekonomiski pamatots un samazina risku cilvēku veselībai un videi (avots: *FAO*, 2018).

3.22 Intensīva TOF teritorija (iTOF). Kokaugu stādījumi lauksaimniecības zemēs, veidoti ar mērķi iegūt koksni, tiek apsaimniekoti intensīvi**.**

3.23 Introducētas kokaugu sugas. Sugas, kas atrodas ārpus to dabiskā izplatības areāla un kas cilvēka darbības rezultātā pārvarējušas līdz tam nepārvaramas bioģeogrāfiskās barjeras.

3.24 Īpaši aizsargājamas sugas un biotopi. Īpaši aizsargājamas sugas un biotopi ir apdraudētas, izzūdošas vai retas sugas un biotopu veidi, kuri atrodas īpašā valsts aizsardzībā un kuriem saskaņā ar normatīvajiem aktiem var veidot mikroliegumus.

Piezīme. MK Nr.940 "Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu" un MK Nr.350 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu".

3.25 Kultūrvēsturisks piemineklis. Kultūrvēsturiskā mantojuma daļa — kultūrvēsturiskas ainavas un atsevišķi objekti (senkapi, kapsētas, parki, vēsturisko notikumu norises un ievērojamu personu darbības vietas), kā arī atsevišķi kapi, ēku grupas un atsevišķas ēkas, mākslas darbi, iekārtas un priekšmeti, kuriem ir vēsturiska, zinātniska, mākslinieciska vai citāda kultūras vērtība un kuru saglabāšana nākamajām paaudzēm atbilst Latvijas valsts un tautas, kā arī starptautiskajām interesēm.

3.26 Meža transformācija. Tiešas cilvēka darbības rezultātā veikta zemes lietošanas veida maiņa no meža par nemeža zemi.

Piezīme. **Standarta** izpratnē par meža transformāciju neuzskata mežizstrādes rezultātā vienlaidus platību atbrīvošanu no kokiem, kur tiek plānota un veikta meža atjaunošana (stādīšana, sēšana, dabiskā atjaunošanās u.tml.).

3.27 Nekoksnes produkti. Bioloģiskas izcelsmes produkti, kas nav koksne un kuri iegūti nemeža zemēs, izņemot zemes dzīļu resursus.

3.28 Izcelsmes reģions. Teritorija vai teritoriju grupa, kurā ir samērā viendabīgi ekoloģiskie apstākļi un kurā atrodas atsevišķi koki un mežaudzes ar līdzīgām fenotipa vai ģenētiskajām īpašībām.

3.29 Reproduktīvais materiāls. Kokaugu sugu un to hibrīdu sēklu vienība (čiekuri, augļi un no tiem iegūtas sēklas stādāmā materiāla audzēšanai), augu daļas vai stādāmais materiāls (no sēklu vienībām, augu daļām vai mežeņiem izaudzēti augi), ko paredzēts izmantot **atjaunošanai** vai **ieaudzēšanai**.

3.30 Sertificēta platība. TOF teritorija, kas sertificēta atbilstoši Latvijas nacionālajam PEFC standartam kokaugiem ārpus meža.

3.31 Sertifikācijas organizācija. No ražotāja un patērētāja neatkarīga institūcija, kura piedāvā sertifikācijas pakalpojumus akreditētajās sertifikācijas programmās un novērtē, sertificē un uzrauga **sertifikātu** turētājus.

3.32 Standartizācijas iestāde. Atzīta iestāde, kas darbojas standartizācijas sfērā. PEFC sistēmas **Standartizācijas iestāde** Latvijā ir biedrība "PEFC Latvija".

3.33 Standarts. Šī dokumenta kontekstā tas ir Latvijas nacionālais PEFC standarts kokaugiem ārpus meža.

3.34 Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) pamatkonvencijas. SDO vadības institūcija ir noteikusi astoņas konvencijas kā pamatkonvencijas, kas nosaka principus un tiesības nodarbinātības jomā (SDO konvencijas Nr. 29., 87, 98, 100, 105, 111, 138 un 182): tiesības brīvi apvienoties arodbiedrībās un tiesības, lai tiktu atzītas kolektīvās prasības; visa veida piespiedu vai obligātā darba, bērnu darbaspēka pretlikumīgas izmantošanas izskaušana, diskriminācijas novēršana attiecībā uz nodarbinātību un nodarbošanos.

Piezīme. Latvijā SDO pamatkonvenciju prasības ir ņemtas vērā izstrādājot normatīvos aktus.

3.35 Strādājošais. Strādājošais ir jebkura fiziska persona, kas uz līguma pamata veic noteiktu darbu darba devēja t.sk. pakalpojuma sniedzēja vadībā, viesstrādnieki, kā arī pašnodarbinātas personas.

3.36 Teritorijas attīstības plāns. Dokumentu kopums, kas sastāv no teritorijas attīstības programmas un teritorijas plānojuma un kas, ievērojot teritorijas attīstības plānošanas principus un priekšnoteikumus,

teritorijas un tautsaimniecības nozaru attīstības analīzes rezultātus un prognozes, nosaka teritorijas vispusīgas un ilgtspējīgas attīstības mērķus un to sasniegšanas stratēģiju.

3.37 Tieši ietekmētā ieinteresētā puse. Persona vai personu grupa, kuru varētu tieši skart izmaiņas dzīves un/vai darba apstākļos **Standarta** ieviešanas rezultātā.

Piezīme. **Tieši ietekmētās ieinteresētās puses** ietver vietējos iedzīvotājus, pašvaldības, pakalpojumu sniedzējus, **darbiniekus** utt. Taču **Standarta** izpratnē, piemēram, NVO, zinātnieki vai pilsoniskā sabiedrība, kura interesējas par **Standarta** priekšmetu, nav pielīdzināma **tieši ietekmētai ieinteresētai pusei**.

3.38 TOF teritorija. Teritorija ārpus meža zemēm ar skaidri noteiktām robežām, kurā aug kokaugi un tiek piemērotas **Standarta** prasības.

Piezīme: Ja sertifikāts ietver gan **TOF teritorijas**, gan PEFC FM teritorijas kā daļu no sertificētās teritorijas, tad **TOF teritorijas** un PEFC FM teritorijas ir skaidri jānošķir viena no otras

3.39Vadības sistēma. Savstarpēji saistītu pasākumu kopums, ko **zemes apsaimniekotājs** veic, lai izstrādātu politikas vadlīnijas, izvirzītu mērķus un ieviestu procedūras šo mērķu sasniegšanai, kā arī veiktu nepieciešamo kontroli.

3.40 Vietējās kokaugu sugas. Sugas, kuru sastopamība attiecīgā reģionā ir dabiska.

3.41 Zemes apsaimniekotājs. Jebkura fiziska, juridiska persona vai īpašnieku grupa, kura piesakās sertifikācijai un/vai ir sertificēts individuāli vai kā īpašnieku grupa, kurai ir saistošas šī **Standarta** prasības.

Piezīme 1. **Zemes apsaimniekotājs** iesniedz sertifikācijas organizācijai pieteikumu **TOF teritoriju** sertifikācijai un atbild par **Standarta** prasību ievērošanu, un tā pārziņā var būt viena vai vairākas **TOF teritorijas**.

Piezīme 2. **Zemes apsaimniekotājs** var būt arī īpašnieks, kura īpašums ierakstīts Zemesgrāmatā vai tā tiesiskais valdītājs, kuram pēc noteiktas institūcijas lēmuma zemes reformas gaitā zeme nodota (piešķirta) īpašumā par samaksu vai atjaunotas īpašuma tiesības uz to un zeme ierādīta (iemērīta) dabā saskaņā ar normatīvajiem aktiem vai persona, kura zemes valdījumu ieguvusi uz mantojuma tiesību vai cita likumīga pamata.

4. Vispārējās prasības vadības sistēmai

4.1 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāidentificē **ieinteresētās puses** un **tieši ietekmētās ieinteresētās puses** un jānosaka to vajadzības un gaidas.

4.2 **Zemes apsaimniekotājam** ir jānosaka **vadības sistēmas** darbības sfēru un tvērumu.
Piezīme: Piemēram, **vadības sistēmas** darbības sfēra ir zemes apsaimniekošana un ārpus meža augošu kokaugu pārdošana, tvērums – konkrētas **TOF teritorijas**.

4.3 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāveic darbību plānošana, īstenošana, monitorings un novērtēšana, atbilstoši darbību mērogam un intensitātei, kā arī jāietver novērtējumu par zemes apsaimniekošanas prakses ietekmi uz sociālo sfēru, vidi un ekonomiku. Šādam novērtējumam ir jābūt par pamatu nepārtrauktai sistēmas uzlabošanai.

5. Vadība

5.1 **Zemes apsaimniekotājam** ir rakstiski jāapliecina apņemšanos ievērot **Standarta** un citas piemērojamās sertifikācijas sistēmas prasības, nepārtraukti pilnveidojot ilgtspējīgu **apsaimniekošanas sistēmu**.

5.2 Punktā 5.1. minētajam dokumentam ir jābūt publiski pieejamam pēc pieprasījuma.

5.3 **Zemes apsaimniekotājam** ir skaidri jānosaka atbildības joma un atbildīgā/-s persona/-s attiecībā uz ilgtspējīgas apsaimniekošanas prakses īstenošanu.

6. Plānošana

6.1 Risku un iespēju apzināšana

6.1.1 **Zemes apsaimniekotājam** ir jānovērtē riskus un iespējas nodrošināt atbilstību **Standarta** prasībām, ņemot vērā saimnieciskās darbības mērogu un intensitāti.

6.1.2 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāuztur informācija par koksnes resursiem.

6.2 Apsaimniekošanas plāns

6.2.1 **Zemes apsaimniekotājam,** ņemot vērā zemes apsaimniekošanas darbību mērogu un intensitāti, ir jāizstrādā **apsaimniekošanas plāns** atbilstoši normatīvajiem aktiem un citiem saistošajiem plānošanas dokumentiem, iekļaujot tajā apsaimniekojamās teritorijas resursus.

6.2.2 **Apsaimniekošanas plānā**, kas ietver dokumentu, rīku, informācijas sistēmu kopumu, ir jāiekļauj vismaz informāciju par:

a. **TOF teritoriju** un tās dažādajiem lietošanas veidiem vai funkcijām,
b. ilgtermiņa apsaimniekošanas mērķiem (sociāliem, vides un ekonomiskiem),
c. ilgtspējīgs pieļaujamais koksnes ieguves apjoms un tā pamatojums,
d. ilgtspējīgs pieļaujamais **nekoksnes produktu** ieguves apjoms un tā pamatojums, ja tiek veikta komerciāla **nekoksnes produktu** ieguve, kas var ietekmēt ilgtspējīgu ieguvi,
e. plānotajām darbībām,
f. faktiski paveiktajām darbībām,
g. pasākumiem, kas tiek veikti, lai mazinātu bojājumu riskus kokaugu **ekosistēmai**,
h. resursu izmaiņām.

Piezīme 6.2.2 c. apakšpunktam: **Ekstensīvām TOF teritorijām** nav nepieciešams noteikt un pamatot ilgtspējīgu koksnes ieguves apjomu.

6.2.3 (iTOF) **Zemes apsaimniekotājam** ir jāsagatavo indikatorā 6.2.2 minētā **apsaimniekošanas plāna** publiski pieejams kopsavilkums.
Piezīme 1: Publiski pieejamajā kopsavilkumā drīkst neiekļaut konfidenciālu informāciju.
Piezīme 2: Prasība nav attiecināma uz **ekstensīvām TOF teritorijām**.

6.2.4 (iTOF) Zemes apsaimniekotājam ir jāizvērtē no **tieši ietekmētajām ieinteresētajām pusēm**, **ieinteresētajām pusēm** un vietējiem iedzīvotājiem saņemtie priekšlikumi un komentāri par **apsaimniekošanas plānu** vai apsaimniekošanas plāna kopsavilkumu un jāsniedz uz tiem atbildes.

6.2.5 Apsaimniekošanas plānā, kas ietver dokumentu, rīku un informācijas sistēmu kopumu, ir jāiekļauj informācija par resursiem un **ekosistēmu pakalpojumiem TOF teritorijā**:

a. **TOF teritorijas** un koksnes resursu apraksts (t.sk. kopējās **TOF teritorijas** platība, atrašanās vieta, sadalījums pa zemju grupām, ilgtspējīgs koksnes ieguves apjoms un tā pamatojums),
b. informāciju par **ekoloģiski nozīmīgām nemeža teritorijām, īpaši aizsargājamām sugām un biotopiem**, kas ir aizsargāti ar Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem,
c. informācija par **kultūrvēsturiskajiem pieminekļiem**,
d. informācija par **TOF teritorijas** pieejamību sabiedrībai rekreācijas iespēju realizēšanai (piemēram, apskates objekti, u.c.)
e. informācija par pasākumiem klimata pārmaiņu mazināšanā/pielāgošanās klimata pārmaiņām (8.1.3).

Piezīme 6.2.5 a. apakšpunktam: **Ekstensīvām TOF teritorijām** nav nepieciešams noteikt un pamatot ilgtspējīgu koksnes ieguves apjomu.

6.3 Atbilstība vietējiem un starptautiskajiem normatīvajiem aktiem

6.3.1 Zemes apsaimniekotājs ir informēts par normatīviem aktiem, ko piemēro **TOF teritorijai.**

6.3.2 Zemes apsaimniekotājam ir jāievēro saistošie starptautiskie un nacionālie normatīvie akti, ko piemēro **TOF teritorijai**, t.sk. par apsaimniekošanas praksi, dabas un vides aizsardzību, īpašumtiesībām, darba aizsardzību, korupciju, tirdzniecību, nodokļiem u.c. prasības.

6.3.3 Zemes apsaimniekotājam ir jāidentificē nelikumīgu darbību (piemēram, nelikumīga ciršana, zemes lietošana, dedzināšana u.c.) riski; un, ja nepieciešams, ir jāveic pasākumi, lai iespēju robežās aizsargātu **TOF teritoriju** pret nelikumīgām darbībām.

6.3.4 Zemes apsaimniekotājs, konstatējot nelikumīgas darbības, nekavējoties informē kompetentās valsts iestādes un, ja iespējams, veic atbilstošus pasākumus to novēršanai.

6.3.5 Zemes apsaimniekotājam ir jābūt dokumentiem, kas apliecina īpašuma vai apsaimniekošanas tiesības.

6.3.6 Zemes apsaimniekotājam, īstenojot **TOF teritorijas** apsaimniekošanu, ir jārespektē cilvēktiesības atbilstoši ANO Vispārējai cilvēktiesību deklarācijai (*Universal Declaration on Human Rights*).
Piezīme: Latvijā ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas prasības ir ņemtas vērā izstrādājot normatīvos aktus.

6.3.7 Apsaimniekošanas praksei un darbībām ir jāatbilst **SDO pamatkonvencijām.**
Piezīme: Latvijā SDO pamatkonvenciju prasības ir ņemtas vērā izstrādājot normatīvos aktus.

6.4 Darba aizsardzība un darba apstākļi

6.4.1 Veicamiem apsaimniekošanas darbiem ir jānovērtē darba vides riski un jāveic nepieciešamos pasākumus, lai tos mazinātu. **Strādājošie** ir jāinformē par riskiem un preventīviem pasākumiem, kas saistīti ar veicamo darbu.

6.4.2 Zemes apsaimniekotājam ir jānodrošina darba vietā droši darba apstākļi, sniedzot norādījumus un apmācību par drošu darba praksi.

6.4.3 Strādājošo algām ir jāatbilst vismaz valstī noteiktajai minimālajai darba algai.
Piezīme: Prasība neattiecas uz pašnodarbinātām personām, jo to ienākumu apjoms ir tieši atkarīgs no veiktās saimnieciskās darbības apjoma, kas ir ārpus **zemes apsaimniekotāja** ietekmes sfēras.

6.4.4 Strādājošo darba laika un atvaļinājuma ilgumam ir jāatbilst normatīvo aktu prasībām.

6.4.5 Zemes apsaimniekotājs ievēro normatīvo aktu prasības, nodrošinot līdztiesību darba tiesiskajās attiecībās,

neierobežo **darbinieku** tiesības dibināt un apvienoties arodbiedrībās un citās sevis izvēlētajās organizācijās.

7. Resursi, kompetence, komunikācija, sūdzības, dokumentēta informācija un sertifikācijas paziņojumu lietošana

7.1 Resursi (iTOF)
Zemes apsaimniekotājam ir jānosaka un jānodrošina resursus (piemēram, **strādājošo** skaits, tehniskais nodrošinājums), kas nepieciešami **Standartam** atbilstošas **apsaimniekošanas sistēmas** izveidošanai, ieviešanai, uzturēšanai un pastāvīgai pilnveidošanai.

7.2 Kompetence (iTOF)
Zemes apsaimniekotājam un **strādājošajiem,** atbilstoši to veicamajiem darbiem, ir pieejama pietiekama informācija un/vai apmācība, lai nodrošinātu saistošo **Standarta** prasību izpildi.

7.3 Komunikācija (iTOF)
Zemes apsaimniekotājam ir jāizvērtē no **ieinteresētajām pusēm** un **tieši ietekmētajām ieinteresētajām pusēm** saņemtos priekšlikumus/komentārus un jāsniedz atbildes.

7.4 Sūdzības (iTOF)
Rakstiski iesniegtās sūdzības par **TOF teritoriju** ir jāizvērtē un uz tām ir jāsniedz atbildes. Sūdzību un/vai strīdu atrisināšanai jānotiek saskaņā ar normatīvo aktu prasībām.

7.5 Dokumentēta informācija

7.5.1 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāizstrādā dokumentācija, ko nosaka **Standarts**, lai nodrošinātu tā prasības. Dokumentācijā ir jāiekļauj vismaz sekojošas dokumentētas kārtības atbilstoši saimnieciskās darbības mērogam un intensitātei:

a. **augu aizsardzības līdzekļu** un/vai augsnes ielabošanas līdzekļu lietošana, uzskaite (platības, kurās ir lietoti **augu aizsardzības līdzekļi** un/vai augsnes ielabošanas līdzekļi, līdzekļu nosaukums, darbīgās vielas nosaukums un izlietotais apjoms),
b. preventīvās darbības, lai novērstu eļļas, degvielas un citu ķīmisko vielu noplūdes, kā arī ārkārtas rīcība noplūdes gadījumos, nodrošinot šo vielu savākšanu,
c. darba aizsardzības prasības un kontrole, atbilstoši veicamajam darbam,
d. monitoringa programma, t.sk. norādot monitoringa biežumu/periodiskumu un indikatorus

7.5.2 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāievieš, periodiski jāpārskata un/vai jāaktualizē 7.5.1 punktā minētā dokumentētā informācija.

7.5.3 Dokumentēta informācija ir jāsaglabā vismaz 5 gadus.

7.6 Sertifikācijas paziņojumu lietošana

7.6.1 Paziņojumu "100% PEFC sertificēts" ("100% PEFC certified") var norādīt pārdošanas dokumentos, lai informētu klientus, kuriem ir derīgs PEFC koksnes piegādes ķēdes sertifikāts, tā apliecinot, ka produkti nāk no sertificētām **TOF teritorijām** un/vai citiem avotiem, kurus Starptautiskais PEFC atzīst kā atbilstošus PEFC sertifikācijai.

1.piezīme: Visi PEFC sistēmā lietoto paziņojumu veidu tulkojumi latviešu valodā ir pieejami PEFC tīmekļa vietnē: ww.pefc.org.

2.piezīme: Sertifikācijas paziņojumus par produktu izcelsmi no sertificētām **TOF teritorijām** drīkst lietot tikai tie **zemes apsaimniekotāji**, kuriem ir PEFC atzīts sertifikāts, kas izsniegts atbilstoši šim **Standartam.**

7.6.2 **Zemes apsaimniekotājs** ar paziņojumu "100% PEFC sertificēts" ("100% PEFC certified") vai ar citu sistēmas paziņojumu drīkst pārdot tikai tos produktus, kuri iekļauti sertifikāta tvērumā. Gadījumos, kad **zemes apsaimniekotājs** pārdod vēl citus produktus, kuri ir ārpus sertifikācijas darbības tvēruma, tos pārdod kā nesertificētus.

7.6.3 Zemes apsaimniekotājam jāapkopo un jādokumentē informācija par visiem pārdotajiem sertificētajiem produktiem.

7.6.4 Zemes apsaimniekotājs saistošos pārdošanas dokumentus uzglabā vismaz piecus gadus visiem produktiem, kas pārdoti kā PEFC sertificēti, ietverot vismaz šādu informāciju: pircēja nosaukumu un adresi, pārdošanas datumu, produkta nosaukumu, pārdoto apjomu (vai daudzumu), sertifikāta numuru un paziņojumu "100% PEFC sertificēts" ("100% PEFC certified").

7.6.5 Zemes apsaimniekotājs saziņā ar klientiem, kuriem ir PEFC koksnes piegādes ķēdes sertifikāts, iekļauj informāciju par sertifikācijas statusu produktiem, kuri tiek pārdoti kā sertificēti.

8. Apsaimniekošanas darbības

<u>Kritērijs 1</u>: Meža resursu pārvaldīšana un atbilstošu pasākumu veikšana to ieguldījuma palielināšanai globālajā oglekļa apritē

Indikatori:

8.1.1. **Zemes apsaimniekotājam** ir jāizvirza mērķis uzturēt vai palielināt kokaugu klājumu, vērtību un/vai kokaugu daudzveidību **ainavā** un ar to saistīto **ekosistēmu pakalpojumus** tādā veidā, kas uzlabo zemes ekonomisko, ekoloģisko, kultūrvēsturisko un sociālo vērtību un ir atbilstošs esošajiem zemes lietošanas veidiem.

Piezīme: Gadījumos, kad prasību nevar izpildīt individuālas teritorijas līmenī, **ekstensīvās TOF teritorijās** to var vērtēt **ainavas** līmenī.

Piezīme 2: Kokaugu klājumu, vērtību un/vai daudzveidību ainavā un ar to saistīto **ekosistēmu pakalpojumus** drīkst arī samazināt pie nosacījuma, ja tas uzlabo zemes ekonomisko, ekoloģisko, kultūrvēsturisko un sociālo vērtību un ir atbilstošs esošajiem zemes lietošanas veidiem.

8.1.2 Zemes apsaimniekošana ir jāveic tā, lai vidējā termiņā un ilgtermiņā tiek saglabāts vai uzlabots **TOF teritorijas** resursu apjoms un kvalitāte, kā arī **TOF teritorijas** spēja piesaistīt un uzglabāt oglekli, sabalansējot izstrādes apjomus ar koksnes krājas pieaugumu ilgtermiņā, dodot priekšroku metodēm, kas līdz minimumam samazina negatīvo ietekmi uz **ekosistēmas** resursiem.

Piezīme: Gadījumos, kad prasību nevar izpildīt individuālā līmenī, **ekstensīvās TOF teritorijās** to var vērtēt **ainavas** līmenī.

8.1.3 Apsaimniekošanas darbībām ir jābūt vērstām uz klimata pārmaiņu mazināšanu, piemēram, samazinot siltumnīcefekta gāzu emisijas, efektīvi izmantojot resursus u.c. darbības.

8.1.4 Platības, kurām pēc 2010. gada 31. decembra mainīts zemes lietošanas veids no meža uz lauksaimniecības zemi, nedrīkst iekļaut **TOF teritorijā**.

8.1.5 **TOF teritoriju**, kas nav lauksaimniecības zeme, bet kur veikta zemes lietošanas veida maiņa no meža par citu zemi pēc 2010. gada 31. decembra, ja nav bijis pamatots iemesls, nav atļauts iekļaut sertifikācijas darbības sfērā.

Piezīme: Pamatots iemesls nozīmē, ka to pieļauj normatīvie akti, teritorijas attīstības plāns un **apsaimniekošanas plāns** u.c. **zemes apsaimniekotāja** iekšējie dokumenti un tas nav pretrunā ar **ekoloģiski nozīmīgu nemeža teritoriju**, kultūrvēsturisku un sociāli nozīmīgu teritoriju **saglabāšanu**

8.1.6 **Zemes apsaimniekotājs** nedrīkst ieaudzēt kokaugus **ekoloģiski nozīmīgās nemeža teritorijās**, izņemot gadījumus, ja **ieaudzēšana** ir pamatota un:

a. atbilst normatīviem aktiem, **teritorijas attīstības plāniem** un **apsaimniekošanas plānam** u.c. zemes apsaimniekotāja iekšējiem dokumentiem, tostarp organizējot konsultācijas ar **tieši ietekmētajām ieinteresētajām pusēm**, un

b. tā negatīvi neietekmē **ekoloģiski nozīmīgas nemeža teritorijas,** īpaši aizsargājamas sugas un biotopus, kas ir aizsargāti ar Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem, kultūrvēsturiski un sociāli nozīmīgas teritorijas, un
c. tā aptver nelielu daļu no **ekoloģiski nozīmīgas nemeža teritorijas**, un
d. tā neveicina oglekļa uzkrājumu samazināšanos sertificējamā **TOF teritorijā**, un
e. tā ilgtermiņā nodrošina vides, ekonomiskos un sociālos ieguvumus.

8.1.7 **TOF teritorijās zemes apsaimniekotājs** nedrīkst **ieaudzēt** kokaugus **ekoloģiski nozīmīgās nemeža teritorijās** pēc 2010. gada 31. decembra, izņemot indikatorā 8.1.6 minētos gadījumus.

<u>Kritērijs 2</u>: TOF teritorijas ekosistēmas veselības un dzīvotspējas uzturēšana

Indikatori:

8.2.1 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāveic nepieciešamie pasākumi, lai ierobežotu un/vai novērstu bojājumu riskus **TOF teritorijās**.

8.2.2 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāidentificē **degradētas teritorijas** un jāplāno darbības to atjaunošanai, ja tas ir pamatoti, liekot uzsvaru uz **ainavas** struktūrām un dabiskiem procesiem un īstenojot bioloģiskus preventīvus pasākumus.

8.2.3 **Zemes apsaimniekotājam TOF teritorijās** ir jāsaglabā vai jāveicina atbilstoša ģenētiskā, sugu un strukturālā daudzveidība, lai uzlabotu **TOF teritoriju** ekoloģisko stabilitāti, dzīvotspēju un noturību izņemot **apdzīvotas vietas ekstensīvās TOF teritorijās**.

Piezīme: Prasība neattiecas uz **ekstensīvām TOF teritorijām** pilsētvidē.

8.2.4 **Zemes apsaimniekotājs** kontrolētu dedzināšanu kā apsaimniekošanas paņēmienu var izmantot sugu dzīvotņu un biotopu apsaimniekošanai, atjaunošanai un **bioloģiskās daudzveidības** veicināšanai vai citos pamatotos gadījumos, ja tie nav pretrunā ar saistošajiem normatīviem aktiem.

8.2.5 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāveic indikatorā 8.2.3 minēto platību uzskaiti.

8.2.6 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāpielieto vietējiem apstākļiem piemērotas kokaugu, kultūraugu un dzīvnieku sugas no piemērotiem **izcelsmes reģioniem**.

8.2.7 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāpielieto tādas kopšanas, izstrādes un transportēšanas metodes, kas samazina paliekošo kokaugu un/vai augsnes bojājumus.

8.2.8 Apsaimniekošanas rezultātā radušies un **TOF teritorijā** esošie neorganiskie atkritumi ir regulāri jāsavāc un jānodrošina to nogādāšana uz atbilstošām atkritumu savākšanas vietām.

8.2.9 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāveic darbības, lai novērstu eļļas, degvielas un citu ķīmisko vielu noplūdes. Noplūdes gadījumā ir jānodrošina šo vielu savākšanu atbilstoši dokumentētām kārtībām.

8.2.10 **TOF teritorijas** apsaimniekošanā izmantotajā tehnikā, instrumentu apkopes un uzpildes vietās ir pieejami naftas produktus absorbējošie materiāli un tie tiek atbilstoši lietoti.

8.2.11 Veicot apsaimniekošanas darbus **TOF teritorijā**, tehniskos šķidrumus, naftas produktus, ķīmiskās vielas un ūdeni ir jāuzglabā piemērotās, atbilstoši marķētās tvertnēs vai iepakojumos.

8.2.12 **Zemes apsaimniekotājam** ir jādod priekšroka integrētai vai bioloģiskai augu aizsardzībai, iespēju robežās samazinot ķīmisko **augu aizsardzības līdzekļu** lietošanu, veicinot videi draudzīgu kaitēkļu un

slimību ierobežošanas līdzekļu lietošanu un pielietojot piemērotas alternatīvas apsaimniekošanas metodes.

8.2.13 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāveic **augu aizsardzības līdzekļu** un/vai augsnes ielabošanas līdzekļu lietošanas uzskaite (informācija par platībām, kurās ir lietoti augu aizsardzības/augsnes ielabošanas līdzekļi, to nosaukums, darbīgās vielas nosaukums un izlietotais apjoms), piemēram, uzskaite no lauku vēstures vai cita veida uzskaite.

8.2.14 Jebkādai ķīmisko **augu aizsardzības līdzekļu** un/vai augsnes ielabošanas līdzekļu lietošanai ir jābūt pamatotai, piemēram, ar monitoringu, augsnes analīzēm u.c.

8.2.15 **Zemes apsaimniekotājs TOF teritorijās** nelieto Pasaules Veselības organizācijas (WHO) 1.A un 1.B tipa un citus ļoti toksiskus ķīmiskos **augu aizsardzības līdzekļus**, izņemot gadījumus, kad to lietošanu pamato izsludināts ārkārtas stāvoklis un ir saņemta Valsts augu aizsardzības dienesta atļauja.

8.2.16 **Zemes apsaimniekotājam TOF teritorijās** ir jāizmanto tikai Latvijā reģistrēti **augu aizsardzības līdzekļi** vai tādi, par kuriem saņemta terminētā ievešanas/lietošanas atļauja.

8.2.17 **Zemes apsaimniekotājam** ir jādokumentē jebkāda ķīmisku **augu aizsardzības līdzekļu** lietošana **TOF teritorijās**.

8.2.18 **Zemes apsaimniekotājs** nelieto tādus ķīmiskos **augu aizsardzības līdzekļus** kā hlorētie ogļūdeņraži, kuru atvasinājumi bioloģiski nenoārdās un uzkrājas ārpus paredzētā lietojuma barības ķēdē, kā arī ķīmiskos **augu aizsardzības līdzekļus**, ko aizliedz izmantot starptautiski nolīgumi.

Piezīme: "Ķīmiskie **augu aizsardzības līdzekļi**, ko aizliedz izmantot starptautiski nolīgumi" ir definēti Stokholmas Konvencijā "Par noturīgajiem organiskajiem piesārņotājiem".

8.2.19 **Zemes apsaimniekotājam** jebkāda veida ķīmiskos **augu aizsardzības līdzekļus** ir jālieto atbilstoši ražotāja instrukcijai, un tos ir jālieto tikai apmācītam personālam ar atbilstošiem individuāliem aizsardzības līdzekļiem.

8.2.20 Ja tiek lietoti augsnes ielabošanas līdzekļi, z**emes apsaimniekotājam** augsnes ielabošanas līdzekļi ir jālieto atbilstoši vides aizsardzības prasībām un atbilstoši ražotāja instrukcijai, ja tāda ir.

8.2.21 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāpamato augsnes ielabošanas līdzekļu lietošanas nepieciešamību, piemēram, augsnes analīzes u.c.

<u>Kritērijs 3</u>: Produktīvo funkciju (koksnes un nekoksnes) uzturēšana un veicināšana

Indikatori:

8.3.1 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāsaglabā **TOF teritorijas** spēja (potenciālu) ilgtspējīgi ražot dažādus no kokaugiem iegūstamus koksnes, **nekoksnes produktus** un pakalpojumus.

8.3.2 **Zemes apsaimniekotāja** darbībām ir jābūt vērstām, lai sasniegtu stabilu ekonomisko vērtību, ņemot vērā tirgus iespējas saistībā ar attiecīgajiem produktiem un pakalpojumiem, izņemot **apdzīvotas vietas ekstensīvās TOF teritorijās**.

8.3.3 Apsaimniekošanas darbības, t.sk. izstrādes un **atjaunošanas** darbi ir jāveic tā, lai netiktu samazināta konkrētās teritorijas produktivitāte ilgtermiņā, piemēram, izvairoties no augsnes bojājumiem un saglabājamo kokaugu un stādījumu bojājumiem.

8.3.4 **Zemes apsaimniekotājam** ir jānodrošina, ka koksnes un **nekoksnes produktu** ieguves apjoms no **TOF teritorijas** nepārsniedz ilgtermiņā ilgtspējīgu ieguves līmeni.

8.3.5 **Zemes apsaimniekotājam** ir jānodrošina koksnes un **nekoksnes produktu** optimāla izmantošana.

8.3.6 (iTOF) **Zemes apsaimniekotājam** atbilstoši darbību mērogam un intensitātei ir jāplāno, jāizveido un jāuztur atbilstoša infrastruktūra, piemēram, ceļi, pievešanas ceļi vai tilti, lai nodrošinātu efektīvu produktu un pakalpojumu piegādi, vienlaikus mazinot negatīvo ietekmi uz vidi.

<u>Kritērijs 4</u>: Ekosistēmas bioloģiskās daudzveidības uzturēšana, aizsardzība un atbilstoša veicināšana

Indikatori:

8.4.1 **Zemes apsaimniekotājam** atbilstoši darbības mērogam un intensitātei ir jāplāno pasākumi, lai saglabātu vai palielinātu **bioloģisko daudzveidību ainavu**, **ekosistēmu**, sugu un ģenētiskajā līmenī.

Piezīme: Ja prasību nav iespējams izpildīt atsevišķās **TOF teritorijās**, to var vērtēt **ainavas** līmenī vai grupu sertifikācijā.

8.4.2 (iTOF) **Zemes apsaimniekotājam** ir jābūt informācijai par **TOF teritorijā** identificētajām **ekoloģiski nozīmīgām nemeža teritorijām** un īpaši aizsargājamām sugām un biotopiem, kas ir aizsargāti ar Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem un, plānojot apsaimniekošanas darbības, ir jānodrošina šo teritoriju saglabāšana.

Piezīme: Indikators 8.4.2 neaizliedz tādas apsaimniekošanas darbības, kas nav pretrunā ar šo teritoriju ekoloģisko vērtību saglabāšanas nosacījumiem.

8.4.3 **Zemes apsaimniekotājs TOF teritorijās** komerciāliem mērķiem iegūstot aizsargājamas, apdraudētas un izzūdošas augu un dzīvnieku sugas, ievēro normatīvo aktu prasības.

8.4.4 **Zemes apsaimniekotājam** ir jādemonstrē atbilstība CITES prasībām un jābūt sertifikātiem CITES sugu ieguvei un tirdzniecībai, ja piemērojams.

8.4.5 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāpamato izvēlētā **atjaunošanas** veida pielietošana **TOF teritorijās**.

8.4.6 **Zemes apsaimniekotājam**, **atjaunojot** vai **ieaudzējot** kokaugus **TOF teritorijās**, ir jāizmanto augšanas apstākļiem piemērotas kokaugu sugas, priekšroku dodot **vietējām kokaugu sugām.**

8.4.7 Gadījumos, ja kokaugu **atjaunošanā** un **ieaudzēšanā** tiek lietotas **introducētas kokaugu sugas**, to ietekmei uz **ekosistēmu**, **vietējo kokaugu sugu** un provenienču ģenētiskai integritātei ir jābūt zinātniski novērtētai un šo negatīvo ietekmi ir jāspēj novērst vai samazināt līdz minimumam.

8.4.8 **Zemes apsaimniekotājam**, **atjaunojot** vai **ieaudzējot** kokaugus **TOF teritorijās**, ir jāvecina ekoloģiskās savienojamības uzlabošanos un atjaunošanos.

8.4.9 **Zemes apsaimniekotājs** nedrīkst lietot **ģenētiski modificētu reproduktīvo materiālu TOF teritorijās**.

8.4.10 (iTOF) **Zemes apsaimniekotājam** ir jāizvērtē iespēja veicināt dažāda vecuma un dažādu kokaugu sugu sastāva stādījumu veidošanos **ainavas** līmenī atbilstoši vietas apstākļiem.

8.4.11 (iTOF) **Zemes apsaimniekotājam,** veicot **atjaunošanu** un kopšanu **TOF teritorijās**, ir jāveido vietas apstākļiem un atjaunojamai kokaugu sugai atbilstošs piemistrojums, ciktāl tas netraucē mērķa sugai.

8.4.12 **Zemes apsaimniekotājam**, kur iespējams, ir jāatbalsta tradicionālās mežsaimniecības un kokaugu apsaimniekošanas metodes, kas rada vērtīgas **ekosistēmas**.

8.4.13 **Zemes apsaimniekotājam** kopšanas un izstrādes darbus ir jāveic tā, lai neradītu ilgstošu kaitējumu **ekosistēmām**. Ja iespējams, jāveic praktiski pasākumi, lai saglabātu vai uzlabotu **bioloģisko daudzveidību**.

8.4.14 **Zemes apsaimniekotājam,** plānojot un būvējot infrastruktūras objektus, ir jāizvērtē ietekme **uz īpaši aizsargājamām sugām un biotopiem** un **ekoloģiski nozīmīgām nemeža teritorijām** un jāplāno darbības, lai mazinātu potenciālo negatīvo ietekmi uz tām, izņemot **apdzīvotās vietās ekstensīvās TOF teritorijās**.

8.4.15 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāizvērtē iespēju samazināt savvaļas dzīvnieku populāciju medījot vai nododot medību tiesības teritorijā medību tiesību lietotājiem, lai mazinātu postījumus, izņemot **apdzīvotas vietas ekstensīvās TOF teritorijās**.

8.4.16 **Zemes apsaimniekotājam**, atbilstoši apsaimniekošanas mērķiem, ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu ugunsapsardzību **TOF teritorijā**.

8.4.17 **Zemes apsaimniekotājam,** veicot apsaimniekošanas darbus, ir jāsaglabā stāvošu un kritušu atmirušo koksni, ekoloģiskos kokus, kokus ar lielām putnu ligzdām, dobumainus kokus, apaugumu ap mitrām mikroieplakām, dzīvnieku alas u.c. saskaņā ar zemes lietošanas veidu un mērķi, tādā daudzumā un izplatībā, kāda nepieciešama, lai ilgtermiņā nodrošinātu vietai raksturīgo **bioloģisko daudzveidību**, ņemot vērā darbu tehnoloģiju iespējas, darba aizsardzības prasības un normatīvo aktu prasības.

8.4.18 **Zemes apsaimniekotājs,** saglabājot punktā 8.4.16 minētos **bioloģiskās daudzveidības** struktūras elementus, vienlaikus izvērtē to ietekmi uz kokaugu veselību, vitalitāti un stabilitāti.

<u>Kritērijs 5</u>: Aizsargājošo funkciju uzturēšana un atbilstoša veicināšana TOF teritorijas apsaimniekošanā (īpaši attiecībā uz augsni un ūdeni)

Indikatori:

8.5.1 **Zemes apsaimniekotājam** ir jādemonstrē apņemšanās uzturēt vai vairot **TOF teritoriju** spēju aizsargāt ūdeni un augsni.

8.5.2 **Zemes apsaimniekotājam** ir jābūt kartogrāfiskai informācijai par teritorijām, kuras ir nozīmīgas ūdeņu un augsnes aizsardzībai, piemēram, aizsargjoslas.

8.5.3 **Zemes apsaimniekotājam** atbilstoši darbības mērogam un intensitātei ir jāplāno **zemes apsaimniekošana** ūdeņu un augsnes aizsardzībai nozīmīgās teritorijās tādā veidā, lai nodrošinātu teritorijas **ekosistēmu pakalpojumu** *regulējošo funkciju* saglabāšanu vai vairošanu.

8.5.4 **Zemes apsaimniekotājam**, plānojot un veicot apsaimniekošanu uz augsnēm ar sliktu nestspēju, ir jāizvēlas atbilstošas tehnoloģijas, metodes un laika apstākļi, lai mazinātu erozijas riskus, augsnes virskārtas bojāšanu un augsnes suspendēto daļiņu nonākšanu ūdenstecēs un ūdenstilpnēs.

8.5.5 **Zemes apsaimniekotājam,** veicot saimnieciskās darbības **TOF teritorijās**, kas pilda ūdens resursu aizsardzības funkcijas, ir jānodrošina, ka vietās, kur apsaimniekošanas rezultātā ir ietekmēta ūdens notece, tiek plānoti un veikti pasākumi ūdens caurplūdes atjaunošanai, piemēram, tiek izņemti pagaidu

šķērsojumi.

8.5.6 **Zemes apsaimniekotājs** vietās, kas pilda ūdens resursu aizsardzības funkcijas, nelieto apsaimniekošanas metodes, kas var negatīvi ietekmēt ūdens kvalitāti.

8.5.7 **Zemes apsaimniekotājam,** lietojot ķīmiskas vielas, ir jāievēro normatīvo aktu prasības, lai negatīvi neietekmētu ūdens kvalitāti.

8.5.8 *(iTOF)* **Zemes apsaimniekotājam,** veicot infrastruktūras plānošanu, uzturēšanu un/vai būvniecību, ir jāplāno darbības, lai samazinātu augsnes nokļūšanu ūdenstecēs.

8.5.9 *(iTOF)* **Zemes apsaimniekotājam,** veicot meliorācijas sistēmu un ceļu uzturēšanu vai būvniecību, ir jāplāno pasākumi, lai samazinātu augsnes daļiņu nonākšanu ūdeņos, piemēram, veidojot sedimentācijas baseinus.

8.5.10 *(iTOF)* **Zemes apsaimniekotājam** ir jāizvērtē nepieciešamību gar ceļiem veidot un/vai uzturēt sāngrāvjus.

<u>Kritērijs 6</u>: Citu sociāli ekonomisku funkciju un nosacījumu uzturēšana

Indikatori:

8.6.1 **Zemes apsaimniekošanas** plānošanā un apsaimniekošanā tiek izvērtēta iespēja atbalstīt vietējo iedzīvotāju nodarbinātību un veicināt sociālekonomisko attīstību.

8.6.2 *(iTOF)* **Zemes apsaimniekotājs** nodrošina sabiedrībai iespēju brīvi uzturēties **TOF teritorijās** rekreācijas nolūkos, ievērojot īpašumtiesības, drošības apsvērumus un citu personu tiesības, ietekmi uz resursiem un **ekosistēmām**, kā arī savietojamību ar citām **TOF teritoriju** funkcijām.

8.6.3 **Zemes apsaimniekotājs** izvērtē iespēju veicināt **TOF teritorijā** vai tai tuvumā dzīvojošo vietējo iedzīvotāju veselību un labklājību ilgtermiņā, vajadzības gadījumā iesaistot vietējos iedzīvotājus.

8.6.4 **Zemes apsaimniekotājam** ir jānodrošina vēsturisku un **kultūrvēsturisku vērtību/pieminekļu** saglabāšana, ja piemērojams.

8.6.5 Tiek izvērtēta iespēja pielietot zemes īpašnieku, NVO u.c. zināšanas, inovācijas un praktiskās metodes saistītas ar **agromežsaimniecību** un **TOF teritoriju** apsaimniekošanu, kā arī iespēju robežās ir jāsniedz atlīdzība par izmantotajām zināšanām, ja piemērojams.

8.6.6 **Zemes apsaimniekotājs** atļauj veikt zinātnisko izpēti savā īpašumā, ja tas nav pretrunā ar plānoto saimniecisko darbību un **Standarta** prasībām.

9. Apsaimniekošanas darbību novērtējums

9.1 Monitorings un novērtējums

9.1.1 (iTOF) **Zemes apsaimniekotājam** ir regulāri jāveic monitorings un apsaimniekošanas novērtējums, tostarp vērtējot arī ekoloģisko, sociālo un ekonomisko ietekmi, un monitoringa rezultātiem ir jāatspoguļojas plānošanas procesā.

Piezīme. Monitoringu var veikt pats **zemes apsaimniekotājs** vai arī izmantot citu kompetento iestāžu veiktā monitoringa rezultātus.

9.1.2 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāveic regulārs kokaugu veselības stāvokļa un vitalitātes monitorings un/vai ir jāņem vērā citu kompetento iestāžu veikto monitoringu rezultāti, īpašu uzmanību pievēršot galvenajiem **biotiskajiem** (dzīvās dabas faktori, piemēram, kaitēkļi, slimības un savvaļas dzīvnieku postījumi u.c) un **abiotiskajiem faktoriem** (nedzīvās dabas faktori, piemēram, plūdi, vētras, snieglauzes u.c), kas potenciāli var ietekmēt **ekosistēmu** veselību un vitalitāti.

9.1.3 (iTOF) **Zemes apsaimniekotājam** ir jāveic komerciāliem mērķiem realizēto **nekoksnes produktu** monitorings un kontrole.

9.1.4 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāveic regulārs darba apstākļu (darba vides) monitorings un, ja nepieciešams, jāplāno pasākumi apstākļu uzlabošanai.

9.2. Iekšējais audits

9.2.1 **Zemes apsaimniekotājam,** atbilstoši darbību mērogam un intensitātei, ir jānosaka iekšējā audita programma, kas ir jāveic ne retāk kā reizi gadā, lai sniegtu informāciju par to, vai **vadības sistēma** atbilst tai izvirzītajām prasībām un **Standarta** prasībām, un vai tā tiek efektīvi ieviesta un uzturēta.

9.2.2 **Zemes apsaimniekotājam,** atbilstoši darbību mērogam un intensitātei, ir:

a. jāizveido, jāplāno, jāievieš un jāuztur audita programma(-as), nosakot auditēšanas biežumu, metodes, atbildības sadalījumu, prasības auditu plānošanai un ziņojumu sagatavošanai, ņemot vērā attiecīgo procesu nozīmi un iepriekšējo auditu rezultātus,
b. jānosaka katra audita kritērijus un darbības sfēru,
c. jāizvēlas auditorus un jāveic auditus, nodrošinot taisnīgu un objektīvu auditēšanas procesu (iekšējais auditors var būt arī **zemes apsaimniekotājs** vai tā **darbinieks**, kurš veic auditora funkcijas un var nodrošināt taisnīgu un objektīvu auditēšanas procesu, lai arī tā darba specifika un kvalifikācija neatbilst auditora profesijai),
d. jānodrošina, ka auditu rezultāti tiek paziņoti tā vadībai, ja piemērojams,
e. jāsaglabā dokumentētu informāciju kā pierādījumu par audita programmas īstenošanu un audita rezultātiem.

9.3. Vadības sistēmas pārskats

9.3.1 Ikgadējā **vadības sistēmas** pārskatā ir jāiekļauj vismaz šāda aktuālā informācija:

a. iepriekšējos **vadības sistēmas** pārskatos aprakstīto darbību statusu;
b. izmaiņas ārējos un iekšējos jautājumos, kas attiecas uz **vadības sistēmu**;
c. darbības rezultāti, tostarp neatbilstības un korektīvās darbības, monitoringa un novērtējuma rezultāti un auditu rezultāti;
d. iespējas nepārtrauktai sistēmas uzlabošanai, paredzot nepieciešamos uzlabojumus.

9.3.2 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāsaglabā dokumentēta informācija par **vadības sistēmas** pārskatu rezultātiem, atbilstoši normatīviem aktiem.

10.Vadības sistēmas uzlabošana

10.1 Neatbilstības un korektīvās darbības

10.1.1 **Zemes apsaimniekotājam**, konstatējot neatbilstību:

a. ir atbilstoši jārīkojas:
   - jāplāno darbības, lai neatbilstības kontrolētu un labotu;
   - iespēju robežās jānovērš neatbilstības radītās sekas.
b. ir jāizvērtē nepieciešamību pēc korektīvām darbībām, lai novērstu neatbilstību atkārtošanās riskus citur:
   - izvērtējot neatbilstību;
   - nosakot neatbilstības cēloņus;
   - izvērtējot, vai līdzīga neatbilstība var atkārtoties un parādīties citviet;

c. ir jāievieš nepieciešamās darbības;
d. ir jāpārskata korektīvo darbību efektivitāte;
e. ir jāveic izmaiņas **vadības sistēmā**, ja nepieciešams.

10.1.2 Korektīvajām darbībām ir jābūt atbilstošām, lai iespēju robežās novērstu konstatēto neatbilstību radīto ietekmi.

10.1.3 **Zemes apsaimniekotājam** ir jāsaglabā dokumentēta informācija par neatbilstību un veiktajiem neatbilstības novēršanas pasākumiem, kā arī par visu korektīvo darbību rezultātiem.

10.2 Nepārtraukta vadības sistēmas uzlabošana

10.2.1 **Zemes apsaimniekotājam** ir nepārtraukti jāuzlabo ilgtspējīgas zemes apsaimniekošanas **vadības sistēmas** atbilstība, piemērotība un efektivitāte un ilgtspējīgas zemes apsaimniekošanas prakse.

Literatūras saraksts

CITES, 1973. gada Konvencija par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas dzīvnieku un augu sugām (ar grozījumiem)

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2001/18/EK (2001. gada 12. marts) par ģenētiski modificētu organismu apzinātu izplatīšanu vidē un Padomes Direktīvas 90/220/EEK atcelšanu

FAO. 2003. gads "Starptautiskās konferences ziņojums par kritēriju un indikatoru ieguldījumu ilgtspējīgā mežu apsaimniekošanā: turpmākā virzība." Roma

FAO (2012. gads), Brīvprātīgās pamatnostādnes par zemes, zivju un mežu īpašumtiesību atbildīgu pārvaldību saistībā ar valsts nodrošinājumu ar pārtiku.

FAO 2015. gads, FRA 2015. gads, Termini un definīcijas, Meža resursu novērtēšanas darba dokuments 180 FAO 2017. gads, Nekoksnes produkti starptautiskās statistikas sistēmās

FAO 2018. gads, Integrētā augu aizsardzība, www.fao.org/agriculture/crops/thematic-sitemap/theme/ pests/ipm/en, piekļuve 2018. gada februārī

FAO, 2018. gads, Termini definīcijas, FRA 2020

Millennium Ecosystem Assessment, 2005. Ecosystems and Human Well-being: Synthesis. Island Press, Washington, DC

Scherr et al., 2013. gads, Defining Integrated Landscape Management for Policy Makers

Stokholmas Konvencija par noturīgajiem organiskajiem piesārņotājiem, kas grozīta 2009. gadā

ANO 1948. gada Vispārējā cilvēktiesību deklarācija

ANO 2002. gada Līgumslēdzēju pušu konferences ziņojums par tās 7. sesiju, kas notika Marakešā 2001. gadā no 29. oktobra līdz 10. novembrim, papildinājums, otrā daļa.